

Ժաւորներուն բանեցուցած կանթեղներուն բոցէն յանկարծ կը բռնկի, և ընդարձակիլ ուզելով՝ ածխահանքին մէկ դին մէկալ դին կը ճաթեցընէ. ահով գործաւորներուն որը փլածներուն տակը մնալով կը մեռնի, որն ալ ան բռնկած կազէն կ'այրի կը մրկի՝ Ուստի հարկաւոր էր նոր տեսակ լապտեր մը շինելու, որ չկարենայ կազը բռնկեցընել, ու աս ամէն խեղճութեան դիմացը առնուի:

Երկու անգղիացի բնալոյծներ դիտեր տեսեր էին, թէ՛ որ և իցէ բռնկած կազ բարակ խողովակի մէջէն չկրնար անցնիլ. նմանապէս թէ՛ որ ճրագի բոցին վրայ մետաղի կտոր մը կամ թել բռնենք, բոցը իր տաքութիւնը շատ մը կը կորսնցընէ. անոր համար կը սկսի չափէն աւելի ծուխ հանել: Եւ պատճառաւ է որ եթէ երկաթի թելէ հիւսած ցանց մը բռնենք բոցին վրայ բոցը չկրնար ցանցին ծակերէն անցնիլ: Ուստի աս սկզբանց վրայ շինեց Տեւի բնալոյծը իր ապահովութեամբ լապտերը՝: Եւ յսինքն պողպատ թելէ հիւսուած ցանցով մը պատեց բոցին չորս դին. աս բանս աղէկ յաջողեցաւ, և հիմա ամէն ածխահանքերու մէջ աս կերպով շինուած լապտեր կը բանեցընեն: Ասան զի թէպէտ և ցանցին տակի կազը բոլորովին ալ բռնկի, չկրնար բոցը դրսի կազը բռնկեցընել, վերի ըսուած պատճառին համար: Եւ լապտերը կրնայ գործածուիլ նաև տնական բաներու մէջ, ինչպէս ցորեննոցները, մարագները, ածխանոցներն ու գինետունները մտնելու ատեն. վերջապէս ուր որ այնպիսի նիւթեր դրուած են՝ որ կրնան դիւրաւ բռնկիլ:

Պարոն Տիւմէնիլ՝ անունով գաղղիացին 1834^{ին} հնարեց ուրիշ տեսակ լապտեր մըն ալ որ 1837^{ին} Վաղղիացոց ձեմարանը ընդունեցաւ: Եւ կայ հաստ ապակիէ գլան մըն է՝ տա-

սը կամ տասուերկու հատ երկրթէ հաստ թելերով պատած: Արի կողմը երկու հատ կոնոնաձև ծակ կայ՝ մետաղէ ծածկութեով. աս ծակերէն կը մտնէ օդը լապտերին մէջ, իսկ բոցը ծխնելու զի պէս խողովակէ մը դէպ ի վեր կը բարձրանայ, և ան խողովակին վերի ծայրը մետաղէ ծածք մը կայ՝ քովերը բաց: Ապա տեղը աս կերպով շինուած ըլլալուն համար, օդը սաստիկ յորձանքով մը վարի ծակերէն ներս կը մտնէ անդադար ու խողովակին վերի կողմէն դուրս կ'ելլէ: Ուստի երբոր ջրածին ածխուտ կազը լապտերին մէջ բռնկի, մէկէն կը սկսի լապտերին ապակին սաստիկ ցնցուելով քովի երկաթներուն զարնուիլ. և ան ձայնը այնչափ զօրաւոր է որ գործաւորները հեռուէն ալ կը լսեն, վրայ կը հասնին ու կը մարեն:

ՆԱԽԵՐԻՆ ԲԵՐԽԵՆԵՐԸ ԶԱՐԴԵՆՈՒ ԴԵՂ:

Եւս լիպրէ սև սապոնը ութը լիպրէ ջրի մէջ հալեցուր, ու պզտիկ աւելով մը մէկտեղ ժողովուած թրթռներուն վրայ սրսկէ. իսկ թէ որ մէկտեղ չեն, բոլոր ծառին վրայ ցանէ ան ջրէն. որդերն որ աս ջրով կը թրջուին՝ կը մեռնին. միայն թէ քանի մը անգամ կրկնելու է գործողութիւնը:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ

ԱՇԽԱՏԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

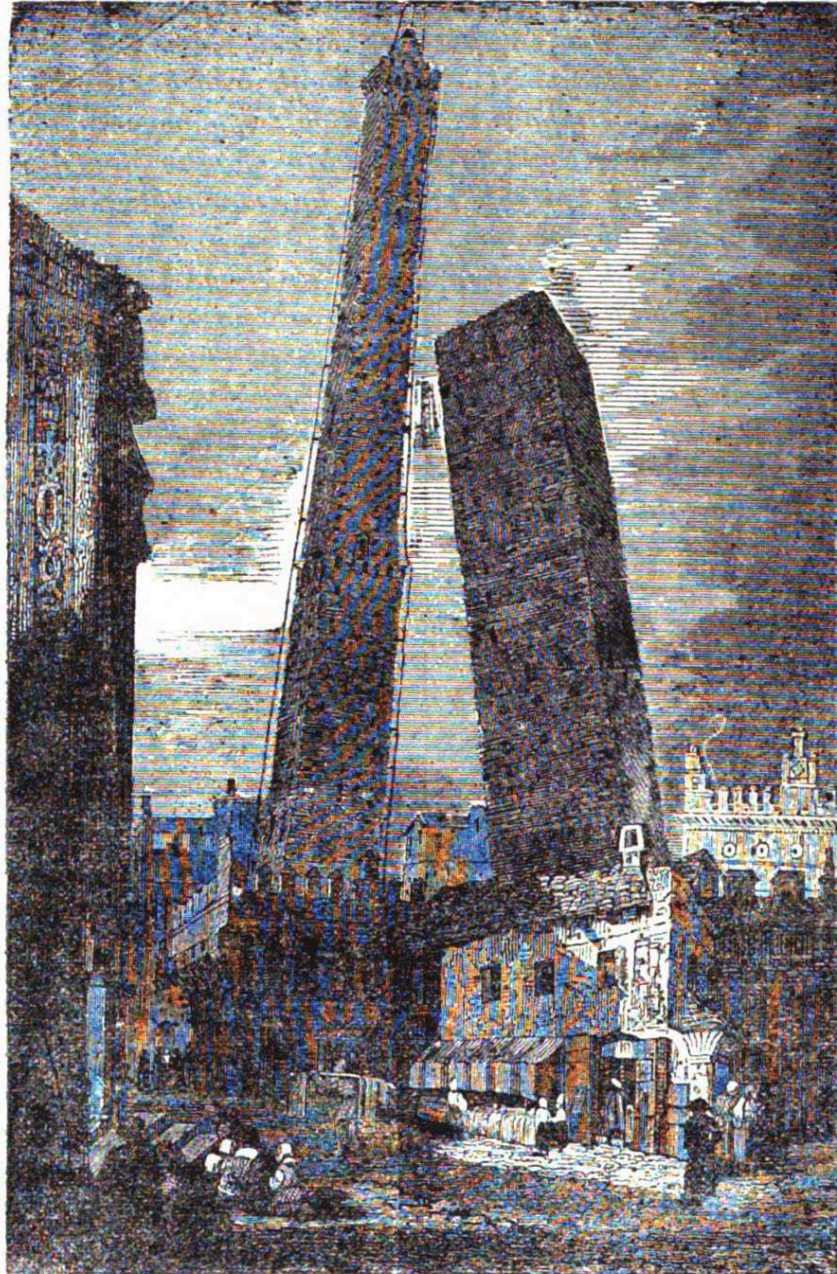
Եւսինէ և Կարիշէի աշխարհները:

ԻՏԱԼԻԱՅԻՆ զարմանալի շէնքերուն մէջ խիստ անուանի են նաև աս երկու ծուռ աշտարակները Պոլոնիա քաղաքը: Եւսնց մէկը որ Երնելի կ'ըսուի, ու Կատալիայի բարձր շէնքերէն

1 Տես Ա հատոր, Երես 178:

2 Գ. Լ. Lampe de sureté.

3 Du Mesnil.

Մշինեւէ Կարիղէնոյ աշտարակները :

մէկն է, յայտնի չէ թէ որ ատեն շինուած է. այսչափ միայն կը գիտցուի որ հազար տարիէն աւելի հին է, ու շէնքին կերպէն կ'իմացուի թէ այլեայլ ատեն բարձրացուցած է: Բայց բարձրուիլը գետնին երեսէն 256 ոտնաչափ ու 7 բլթաչափ է, ծռութիւնը 4 ոտնաչափ ու 11 բլթաչափ. և վերի ծայրը մէկ զանգակ մը կախուած է՝ պզտիկ գմբէթի մը տակ:

Երկրորդ աշտարակը որ Կարիղէնոյ կամ Կարիղէնոյ կ'ըսուի, 1110^{ին} շինած է Կարիղէնոյ անունով ցեղին ծախքովը: Բայց բարձրութիւնն է 130 ոտնաչափ, և ծռութիւնն է 8 ոտնաչափ դէպ 'ի արեւելք, ու 3 ոտնաչափ դէպ 'ի հարաւ. ձեւը քառակուսի. վրայի կտորը փլած ըլլալով՝ հարեալ աշտարակ՝ ալ կ'ըսուի:

1 Իտ. Torre mozza.

Ի՞նչ երկու աշտարակներուն ալ ծրուութեանը վրայ երկար ատեն վէճեղած է իմաստնոց մէջ . ոմանք կ'ըսէին թէ ատեն անցնելով՝ կամաց կամաց ծուեր են . ոմանք ալ թէ բուն 'ի սկզբան այնպէս ծուռ շինուած են : Ինչի կարծիքը ասով միայն քիչ մը կը հաստատուի որ երկու աշտարակներն ալ յիսուն կամ վաթսուն տարուան մէջ կէս կամ մէկ բթաչափ աւելի ծուեր են : Իայց երկրորդ կարծիքը շատ աւելի հաւանական է , և շատին ընդունելի է . որովհետեւ այսչափ հարիւր տարու ընէ 'ի վեր միշտ ծուռ տեսնուած են . և այնչափ գետնաշարժներ որ եղեր են Պոլսի քաղքին մէջ՝ աս աշտարակները չեն փրլած , ու ժողովուրդն ալ ոչ երբեք վախցեր է թէ յանկարծ կրնան փրլիլ :

Իսկ թէ արդեօք ինչ բանի համար շինուած են աս աշտարակները , հաւանական կարծիքն աս է թէ Խալիլայի սաստիկ խռովութիւններուն ու պատերազմներուն ատենները իբրեւ բերդ կամ բանտ շինուած են : Ինչ և իցէ կերպով , այսպիսի նիւթական հին յիշատակարանները միշտ մարդուս միտքը կը ձգեն մարդկային մեծութեան ու աշխատանքին ու նայնութիւնը . վասն զի աս աշտարակները կանգնող Բլինելի ու Խարիզենտի ցեղերը հիմա չեն մնացած , ու միայն իրենց անունը ան ծուռ ու փրկուած աշտարակներուն վրայ մնացեր է , և ո՞ր գիտէ դեռ քանի հարիւր տարի ալ պիտի մնայ . բայց վերջը վերջը անոնց ալ յիշատակը պիտի ջնջուի :

ՊԼՏՄՈՒԹԻՒՆ .

Վեպոն :

Ի՞նչ մարդ գիտէ թէ ո՞ր և իցէ գիտութեանց և արուեստից մէջ առաջ երթալու համար՝ պէտք է դի-

տող բնութիւն ունենալ , ամէն բանի մէջ խելք բանեցընել , ու ամէն բանէ խելք սորվիլ . բայց խիստ քիչ մարդկայ որ կարող ըլլայ աս դիտողութիւններս ընել ու առաջ երթալ : Ինչ քիչերուն մէջ ալ եզական եղած է մեծանուն՝ Վեպոն փիլիսոփան , որուն վրայ համառօտ տեղեկութիւն մը տանք հոս :

1642^{ին} երբոր Ֆիորենցա քաղքին մէջ մեռաւ Վալիլէոս Վալիլէի երեւելի աստղաբաշխը , Բնգրիայի ինքորն ըսուած կոմսութեանը Վոլսութորփ գեղին մէջ ծնաւ Խաչակ Վեպոնը , որ անգղիացւոց հնչմամբ՝ Վիլթըն ալ կ'ըսուի :

Վլտիկութեան 'ի վեր մեքենական արհեստներու ետեւ ընկաւ . քանի որ դեռ տղայ էր՝ երբեմն ծառերուն տակը նստած , երբեմն դեղածախին խանութը քաշուած՝ պզտի դանակով մը տեսակ տեսակ տղայական խաղալիքներ կը շինէր . տասն ուերկու տարուան եղած ատենը ջրով շարժելու ժամացոյցներ ու պզտի ջրաղացք մը շինեց , որուն մոռկ մը լծելով՝ ցորենը կ'աղար : Վոլսութորփ գեղին մէջ ամէնքը մատով կը ցուցնէին Խաչակը . ամէն արհեստաւորներ կը յորդորէին զինքը որ իրենց արհեստին գործիքները կատարելագործէ . ինչուան ճարտարապետներն ալ երբոր իրենց արհեստին մէջ դըժուար խնդիր մը հանդիպէր՝ իրեն խորհուրդ կը հարցընէին թէ ինչպէս գլուխ հանեն ան բանը :

Վեպոնին քեռին տեսնելով աս տղուն բարակամտութիւնը , սկսաւ մտածել թէ ինչպէս կրթէ զանիկայ . ուստի իր ծախքովը Վէյմպրիճի համալսարանը խրկեց . ան ատեն Խաչակ տասնութը տարեկան էր : Վեց տարուան մէջ այնպիսի գիւտեր գտաւ որ իր անունը ամենուն յայտնի եղաւ , մանաւանդ թուաբանութեան , աստղաբաշխութեան , բնաբանութեան ու բնալուծութեան մէջ :

1665^{ին} գտաւ գրահաշուին կամ